

107.239

CĂLĂUZA CLUJULUI

De: Ing. FRANCISC OROSZ

3/07

53594 C

Fotografiile sunt executate de „Fotofilm“.

Toate drepturile rezervate.
Retipărirea oprită.

TIPĂRIT ÎN TIPOGRAFIA „CONCORDIA“ CLUJ, 1933.

PREFATĂ

Scriind varianta română a călăuzei mele, care a apărut în editura Societății Carpatine Ardelené în limba maghiară, am luat drept țintă descrierea Clujului, care este capitala culturală a Ardealului. Am avut o deosebită atenție la descrierea muzeelor, ale institutelor științifice și ale evenimentelor istorice, voind să îndeplinesc prin cartea mea rolul de „Cicerone“.

Am adăugat călăuzei — pe lângă o hartă a Clujului și alta turistică cu împrejurimea lui — și un catalog de adrese, un fel de „Compas“, voind să relievez însemnătatea culturală și industrial-economică a acestui oraș.

Țin să mulțumesc sprijinul moral fruntașilor din localitatea și în special Domnilor Dr. Victor Deleu primar și Dr. Aurel Moga secretar general. Tot aci trebuie să amintesc pe Domnii Profesori universitari Dr. Alexandru Borza, Dr. Romul Vuia, C. Daicovici, Dr. Ioan A. Scriban și Dr. Ioan Popescu-Voitești, pentru bunătatea ce-au avut de a-mi da informațiunile cele mai precise asupra institutelor și muzeelor de sub conducerea Domniei lor.

Mai departe mulțumesc Domnilor Vasile L. Pascha, Vasile Bodoș și Gheorghe Ioanovici, precum și acelora, cari mi-au întins cu multă atenție o mână de ajutor.

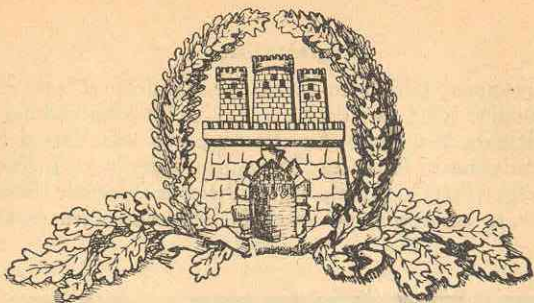
Rog pe On. Cetitori să treacă cu vederea lipsurile acestei cărți, cu atât mai vârtos fiindcă doresc să exprim iubirea mea față de locul meu natal.

Cluj, la 1 Septembrie 1933.

Ing. FRANCISC OROSZ

Cuprinsul Călăuzei.

I. Vederea generală a oraşului Cluj	— —	5—15
Insemnătatea şi locuitorii	— — — —	5
Aşezarea	— — — —	6
Clima	— — — —	7
Comoara apelor minerale naturale	— — — —	7
Flora	— — — —	8
Fauna	— — — —	8
Mineralogia şi geologia	— — — —	9
Cartierele oraşului	— — — —	9
Căile de comunicaţie	— — — —	10
Insemnătatea culturală	— — — —	10
Industria	— — — —	12
Comerţul	— — — —	12
Arhitectura	— — — —	12
Istoria Clujului	— — — —	13
II. Plimbare prin oraş	— — — —	16—45
Calea Regele Ferdinand şi împrejurimea ei	— —	16
Piaţa Unirii	— —	19
Partea de sud din interiorul oraşului. (Str. Universităţii şi împrejurimea ei)	— —	21
Partea veche a oraşului (Str. Matia—Piaţa Carolina)	— —	25
Str. Nicolae Iorga şi împrejurimea ei	— —	29
Str. Memorandului — Calea Motoilor — Calea Mănăsturului	— — — —	33
Str. Regina Maria — Calea Dorobanţilor	— —	34
Calea Mareşal Foch (Calea Victoriei)	— —	38
Parcul Oraşului şi împrejurimea lui	— —	39
Vizitarea întreprinderilor industriale	— —	42
III. Excursiuni în jurul Clujului	— — —	46—48
IV. Harta turistică a împrejurimii Clujului.		
V. Harta Municipiului Cluj.		

CLUJ (KOLOZSVÁR—KLAUSENBURG.)

I.

Vederea generală a oraşului.

Insemnătatea și locuitorii:

Municipiul Cluj, capitala judeţului cu acelaş nume, era în trecut și este în prezent oraşul conducător al Ardealului, atât prin concentrarea vieţii culturale și politice, cât și prin populația sa și așezarea lui geografică.

După războiul mondial, populația oraşului a crescut la dublu, prin așezarea locuitorilor dela sate la oraş, precum și prin concentrarea funcționarilor români în acest oraş de frunte al Ardealului.

Clujul are 98.555 locuitori, deci după numărul populației ocupă al șaselea loc în România.

După datele recensămintelor numărul locuitorilor s'a înmulțit în felul următor: în anul 1790 10.660, în 1850 16.886, în 1891 32.756, în 1910 60.808, în 1921 83.542, iar în anul 1930 98.555 locuitori. Divizarea locuitorilor după religie în anul 1933 e următorul: ortodocși români 20.000, greco catolici 23.743, reformați 25.000, romano catolici 20.000, evrei 18.000, lutherani 2514 și unitariani 2000. (Datele autorităților bisericești.)

Așezarea:

Municipiul Cluj este așezat pe paralela $46^{\circ}45'$ a latitudinii nordice și pe meridianul $41^{\circ}28'30''$ a longitudinii orientale, calculat dela Ferro. Se află în partea de Vest a basinelui transilvănean în valea Someșului Mic la o înălțime de 345 metri (Piața Unirii), pe ambele maluri ale Someșului Mic, dar se întinde și pe valea Nădășelului, care se termină aici.

Vederea generală a Clujului

Lungimea orașului în direcția sudvest—nordvestică este de 6 km, iar lățimea de 4 km. Hotarul are o întindere de 22.650 jugere, din care 1800 jugere cuprinde interiorul orașului cu 10.595 clădiri locuite. Orașul are 6023 jugere păduri, dar în majoritate afară de hotarele sale.

Dintre comunele mai apropiate mărginesc Clujul următoarele:

Apahida (14 km), Baci (7 km), Chinteni (12 km), Feiurdeni (17 km), Feleacul (9 km), Florești (8 km), Gheorgheni (10 km), Popești (8 km), Someșeni (5 km), Tăuți (12 km). Distanțele sunt socotite dela Piața Unirii Cluj.

Clima:

Clima Clujului este plăcută, cu temperatura medie de $-5,3^{\circ}$ C. în Ianuarie și de $+19,8^{\circ}$ C. în Iulie. Temperatura medie anuală este de $8,6^{\circ}$ C. Din Maiu până la sfârșitul lui Iulie sunt ploi multe. Precipitația anuală este de 554 mm. De obicei vântul dinspre Nordvest este uscat, iar cel dinspre Sudvest aduce ploi. Orașul și împrejurimea lui are aspecte mai frumoase toamna, iar în timpul iernii mediul geografic e foarte potrivit pentru sporturile de iarnă.

Comoara apelor minerale naturale și întrebuințarea lor pe teren medical.

Clujul merită atenție și ca loc climateric. După cercetările cele mai recente apa Someșului Mic și astfel și apele potabile sunt radio-active. Litrul de apă are o putere de radio-radiație de 1.1 muc. (milimicrocurie) curgând peste fărâmiturile radioactive ale părții Măgura, din Munții Gilăului.

Pentru bolnavii de stomac, Clujul are deasemenea o comoară naturală. Pe terasa sudică de sus al dealului „Stella“, pe teritorul fermei institutului Marianum, se află o fântână, „Fântâna Hirschler“ a cărei apă sulfuroasă e bogată în sare amară, bicarbonat de fier și sare glauber. La vindicarea boalelor cari provin din anemie și boli de stomac, această apă face servicii enorme.

Dintre băile orașului, nămolul Nădășelului este bogat în iod. Pe mal funcționează o baie mică, numită „Baia Nădășelului“. Această baie e întrebuințată de mulți, cu rezultat bun, contra durerilor de reumatism.

Numele băilor Someșeni este deja bine cunoscut. Aici stau la dispoziția publicului băi de nămol reci și calde, bogate în sare și sulf, pe lângă care și puterea radio-activă este de primul rang. Are efect foarte bun la tratamentul reumatismului, anemiei, artritei, etc. Tot aici trebuiesc înșirate și băile sărate dela Cojocna, ale căror ape se clasifică între apele cele mai concentrate în sare din Europa, cu

conținut de sulfat de calciu și clormagneziu. Apele acestor băi au o putere de vindecare de primul rang la scrofulă, rachitis, boli de femei, reumatism, artrită, hemoroizi etc.

Dacă luăm în considerare că aerul Clujului, prin apropierea Munților Gileului, se aseamănă mult cu aerul dela munte, însă fără să fie de asprimea acestuia, vom putea înțelege pentru ce sunt la Cluj atât de multe sanatorii anti-tuberculoase. Afară de aceste comoare naturale ale orașului, Clinicile Universității măresc însemnătatea de loc climateric al Clujului.

Flora.

Flora bogată a Clujului, numără peste 900 soiuri diferite. Ea prezintă cele mai interesante curiozități ale naturii. Clujul formează zona de despărțire în flora Europei. Intre plantele Clujului aflăm la fel flora de Est-Vest și Sud a Europei, precum și flora unică a Munților, ținuturilor marine, Veneției și Siberiei, ale Volgei și Munților Urali, însă cari nu sunt răspândite în altă parte.

Plantele rare ca „*Allium Obliquum*“ L., găsim numai pe coasta de răsărit a Munților Urali și în Cheile Turzii, „*Iris Ruthenica*“ Ait., în Siberia și în Făgetul Clujului, „*Serratula Gmelini*“ Ledeb., în Siberia și la Someșul rece, iar „*Achillea impatiens*“ L., tot numai în Siberia și pe Valea Morii de peste Feleac. În afară de aceste plante rare, multe alte plante ale Ardealului sunt cunoscute numai din Cluj.

Fauna.

Fauna Clujului, cu toate că nu e atât de însemnată ca flora, totuși este foarte caracteristică. În urma așezării geografice a orașului putem găsi atât formele apartinătoare munților și câmpiei, cât și cele legate de teren sărat cu caracter sudestic. Bogăția faunei se poate constata și din numărul soiurilor diferite de animale și anume: 46 mamifere, 193 păsări, 17 amfibiene, 20 pești, 2000 insecte, 1000 fluturi și păianjeni în 120 de variații.

Dintre animalele domestice putem aminti caii de soiu

din herghelia dela Bonțida. Dintre animalele sălbatice se află în număr mai mare numai iepurele, vulpea și căprioara. În cursul iernilor aspre se mai ivește câteodată singuratic și câte un lup din Munții Gilăului. În părțile călduroase ale „Fânețelor“ se poate afla și viperă (*Vipera Ursini*), iar în Făget viperă cu cruce (*Pelias Berus*).

Un animal însemnat din fauna Clujului este câțelul de pământ (*Spalax Hungaricus Transilvanicus*). După observațiile D-lui Andrei Orosz, în timp de 25 ani s'au ivit pe „Fânețele“, de 100 km. □ de pe malul stâng al Someșului, 114 căței de pământ. În urma acestei constatări se poate afirma că acest teritoriu e cel mai bogat în căței de pământ din întreg Ardeal.

Mineralogia și geologia.

Pe teritoriul municipiului Cluj se află straturi din era terțiară, pietrificate și acoperite cu pământ. Putem afla în multe părți ale orașului, piatră de calcar, conglomerate diferite, marne și tufe de trachit. Conglomeratele oligocene, în forme sferice, se găsesc pe coastele Feleacului și formează una dintre însemnătățile Clujului. Pe malul pârâului Becaș, între straturile de gips, putem găsi și alabastru. În carierele împrejurimeii, în straturile de marne și calcit, se află mii de fosile ale diferitelor animale, și anume: melci, corali, scoici, pești, rechini, dinți și coaste de crocodili, dintre cari ori cine poate compune ușor o colecție interesantă și frumoasă.

Cartierele orașului.

Orașul se împarte în șase circumscripții polițieneste și administrative, care sunt următoarele:

Circumscripția I-a: mărginită de Someș, Piața Cuza Vodă, cimitir și str. Șaguna.

Circumscripția II-a: între Someș, Piața Cuza Vodă și cimitir.

Circumscripția III-a: între Someș și Canalul Morii.

Circumscripția IV-a: așezată la Nord de Someș și mărginită de str. Garibaldi.

Circumscripția V-a: între cimitir, str. P. Maior, Canalul Morii și str. Mărgineasă.

Circumscripția VI-a: între Parcul Etnografic, str. Garibaldi și str. Mărgineasă.

Cele șase circumscripții aleg pentru parlament 6 deputați, iar pentru senat 3 senatori. Circumscripția I-a, care cuprinde și Piața Unirii, are formă de patrat și formează centrul Orașului. Orașul este despărțit în două părți, aproape în linie dreaptă, de Calea Moților, str. Memorandului, Piața Unirii și Calea Mareșal Foch. Din Someș se desparte, înainte de intrarea lui în oraș, Canalul Morii, care servește la mânărea morilor. Acest canal, trecând peste oraș, formează o insulă mare cu Someșul.

Căile de comunicație.

În Cluj se centralizează șoselele dinspre Oradea, Zălau, Reghinul Săsesc, Turda și Dej. Peste oraș trece linia principală a CFR Oradea—Cluj—Brașov—București și este stațiunea de bază a trenurilor someșene, iar aerodromul dela Someșeni va forma din Cluj un însemnat centru de circulație aeriană a Europei.

Insemnătatea culturală.

Clujul având Universitate, la care aparțin o mulțime de Institute, ca Clinicile, Biblioteca, Institutul Pasteur, ș.a.; precum și așezăminte culturale, ca Opera Română și Teatrul Național, ocupă locul de frunte între orașele Ardealului, din punct de vedere cultural.

Număroasele oficii de stat și județene, episcopiile: ortodoxă română, greco catolică, reformată, și unitariană; numeroșii artiști, scriitori, politicieni, ce se găsesc în Cluj, formează din acest municipiu capitala politică și administrativă a Ardealului.

Clujul e centrul cultural atât al Românilor, cât și al Ungurilor, unde afară de foarte multe reviste apar și multe ziare românești și ungurești.

Casa de caritate ref.
Academia agronomică
Liceul unitarian

Liceul rom. cat.
Internatul liceului ref.

Sc. normală de fete
Liceul „Regina Maria”
Academia comercială

Industria.

Industria Clujului în evul mediu a avut un renume european. În urma privilegiilor câştigate, deja în secolul al XIV şi XV-lea, Clujul era un oraş populat şi bogat. În acest timp erau 16 bresle. Mai târziu numărul breslelor a crescut mult. Cea mai însemnată breaslă era a giuvaergilor, de sub mâna cărora au eşit aproape toate comenzile curţilor domnitoare din Ardeal. În secolul al XVIII-lea industria decade şi Clujul bogat devine sărac.

În ultimele timpuri industria arată iarăşi o dezvoltare incontestabilă. În apropierea oraşului s'au format multe întreprinderi industriale noi, cari au direcţiunile lor în oraş. Pe teritoriul oraşului deasemenea multe întreprinderi au luat un avânt enorm. Dacă gazul metan dela Sărmaş, care e condus deja până în vecinătatea Clujului, la Turda, va fi condus până la Cluj, atunci fabricile vor avea un viitor strălucit.

Comerţul.

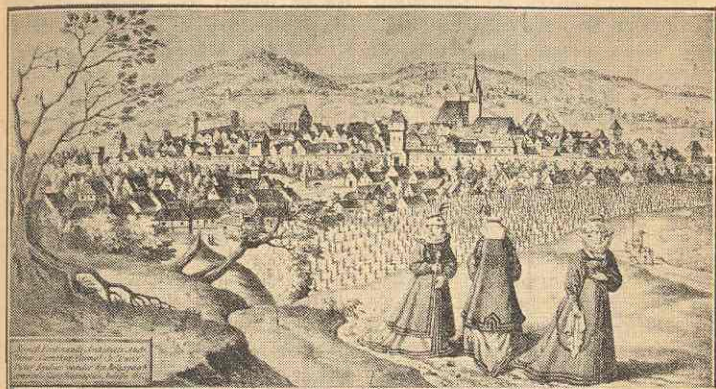
În trecut, pe timpul breslelor privilegiate, Clujul era un centru comercial al Europei. Se cunoştea numele Clujului din Danzig şi până în Constantinopol. Cele patru târguri anuale au fost de o însemnătate generală. Azi sunt căutate mai mult târgurile de animale, ce se ţin cu câteva zile înaintea târgurilor de ţară.

Arhitectura.

Arhitectura veche a Clujului arată multă asemănare cu caracterul oraşelor ardelenе săseşti din evul mediu. Clujul a fost înconjurat cu ziduri, în care se aflau 21 bastioane cu turnuri. Zidurile şi turnurile erau înconjurate cu şanţuri adânci până la 14—15 metri şi late de 50 m., formând un mare patruleter, peste care se puteau intra în oraş prin 3 porţi şi 4 uşi.

Casele Clujului erau zidite tot în formă de cetăţi, după cum obişnuiau Saşii. Casele erau bine izolate de lumea ex-

terioară, ferestrele aveau grilaj, acoperișurile erau duble și mult eșite în afară. Toate acestea se pot observa și astăzi la unele clădiri vechi.

Clujul înconjurat cu ziduri în anul 1617

Regularea sistematică a stăzilor din Cluj s'a început numai după marelă foc, ce a mistuit o mare parte din vechiul oraș în 1839. Străzile înguste fură lățite, așa cum le vedem astăzi.

Străzile principale sunt în mare parte regulate, iar clădirile noi zidite pot fi numai cu etaj.

Cartierele mai întinse ale Clujului, înființate după războiu, au un aspect de grădină cu câte o vilă.

Istoria Clujului.

Primii locuitori ai Clujului erau oameni preistorici din epoca neolitică. Prin așezarea lor pe coasta sudică a dealului „Stella“ și pe terasa superioară a Hajongardului (cimitirul de azi) au stabilit bazele așezămintelor omenești pe acest teritoriu, înainte cu 6 mii de ani.

Acești oameni preistorici erau de mărime mijlocie, desbră-

cați pe jumătate, iar capul lungureț (delicocephal). Ca arme aveau: săgeata, lancea și toporul de piatră iar ca locuință, bordeele să-pate pe jumătate în pământ.

Ei au fost atrași și amăgiți pentru așezare, de cele două terase aluvionare ale Someșului, așa că putem găsi urmele așeză-mintelor lor, afară de coloniile dela **Hajongard** și dealul „**Stella**“, pe terasa **Becașului**, la **Hoiia**, în cariera dela **Mănăstur**, pe platoul **Cetățuiei** și chiar în valea **Someșului**, apoi sub **Piața Unirii**, sub noul palat al camerei de comerț și sub locul unde e liceul re-format de fete. Putem găsi așezământe „neolite“ din epoca pietrei și cele ulterioare din epoca bronzului, pe coastele dela **Someșeni** și pe **colonia pietroasă**.

După timpurile preistorice prima oară **Dacii** au format co-lonii mai mari pe teritoriul orașului. Asupra rămășițelor acestora s'a zidit pe timpul lui **Traian**, cam unde e azi centrul orașului, **Napoca** romană, care la anul 138 d. Cr. era deja municipiu, la 80 de ani după înființarea, **Colonie** romană, iar pe la 211—17 d. Cr. a fost oraș cu drepturile orașelor italiene. Prin ridicarea la rangul de centru financiar a **Daciei Porolisensis**, a coloniei romane, ce s'a întins dela **Turda** până la **Zălau**, a câștigat deja caracterul de capitală. Din **Napoca** s'au răsfirat trei șosele militare spre **Turda**, **Gherla** și **Zutor**, cari formează în multe locuri bazele drumurilor de astăzi.

Pe timpul năvălirii popoarelor barbare, după părăsirea **Daciei** de către **Romani** (271), orașul a fost distrus de triburile **Goților**, **Hunilor** și **Avarilor**, așa că **Ungurii** veniți mai târziu, au aflat numai ruine. Probabil aceste ruine au fost folosite la ridicarea căteții **Clus** pela anul 1178, care a fost nimicit în 1241 de năvă-lirea **Tătarilor**. **Coloniștii** noi ai regelui maghiar, **Ștefan al V-lea**, au fost probabil **Flandreni** și **Clujul**, care pe la 1312 este amintit tot ca vilă (sat), a aparținut destul de lung timp episcopului **Ardealului**. **Clujul** a fost ridicat la rangul de oraș (civitas) de către **Ioan Carol Anjou**, la 1316. În cursul secolului al XIV-lea în onorarea **Sfântului Mihai**, s'a început zidirea bisericii, ce se găsește astăzi în **Piața Unirii**.

Sub domnia regelui **Sigismund**, **Clujul** a luat un avânt enorm. În 1405 devenind oraș regal, **Clujul** a fost înconjurat cu ziduri puternice, întărite cu turnuri. Sub domnia regelui **Matei Corvinul**, care s'a născut în acest oraș, conducerea **Clujului** se schimbă anual între **Unguri** și **Sași**, dar deja pe timpul lui **Ioan Sigismund Ungurii** au ajuns în majoritate. Din timpul acesta (1564) se amintesc pentru primadată și locuitorii **Români** ai **Clu-**

jului. Românii au locuit și în timpurile acestea o întreagă suburbie și au avut și parohie cu preot român. Din împrejurimile Clujului au rămas documente despre populația română și din timpuri cu mult mai vechi, din secolul XIV-lea. Sub domnia principilor Unguri, însemnătatea Clujului crește din ce în ce mai mult, dar este amenințat în mai multe rânduri cu distrugerea. Prin comerț, industrie dezvoltată, operele artistice ale giuvaergiilor și prin bogăția locuitorilor este numit „Clujul bogat“. Clujul a suferit mult pe timpul lui Gheorghe Rákóczy II-lea (1658—60) și în timpul mișcărilor antiimperiale, iar la anul 1709 ajunge cu totul în mâinile împăratului austriac. În 1790 prin mutarea forurilor de guvernare (gubernium) devine capitala activă a ținuturilor ardelene.

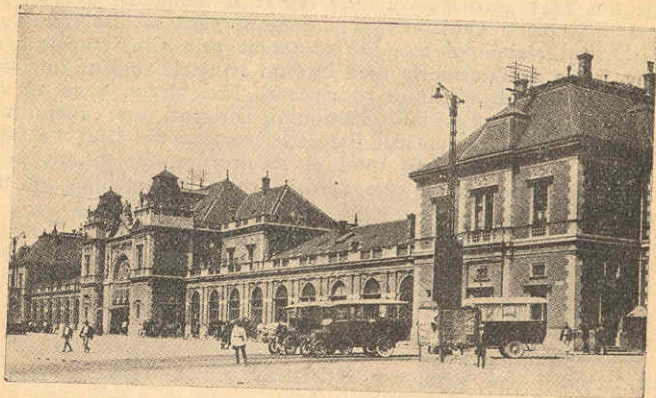
Aici se hotărește la anul 1848 și unirea Ardealului cu Ungaria, neluându-se în seamă protestările Românilor. După revoluția din 1848 gubernium-ul este mutat la Sibiu, dar la 1861 se mută din nou la Cluj, unde funcționează până la dizolvarea lui. La sfârșitul războiului mondial au trecut prin Cluj trupele germane, iar la 24 Decembrie 1918 intrând armatele române în Cluj, orașul ajunge sub stăpânire românească. Mai târziu, timp de un an, în Cluj a fost sediul Consiliului Dirigent, care administra Ardealul. De atunci numărul populației române din Cluj, s'a ridicat la 45% din numărul total al locuitorilor, iar Clujul, care înainte de Unire era un oraș aproape curat unguresc, devine un oraș românesc.

II.

Plimbare prin oraș.

CALEA REGELE FERDINAND ȘI IMPREJURIMEA EI.

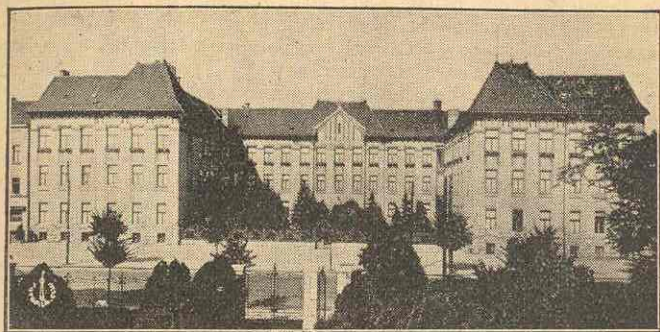
Spre Sud de gară se află **CALEA REGELE FERDINAND**, care merge până în Piața Unirii. Pe această cale

Gara

circulația e cea mai intensă. În partea dreapta, mergând de la gară spre Piața Unirii, găsim spitalul și biserica reformată, iar mai departe se înalță institutul Marianum, zidit la 1910, care este cel mai modern institut de fete rom. catolic din întreaga țară. Acest institut e condus de Călugerițe de Notre Dame. Față 'n față cu Marianum se află

biserica nouă ortodoxă română, zidită în 1933. Pe partea dreapta mergând mai departe găsim încă biserica izraelită în stil maur. Înainte de podul Someșului la dreapta se deschi-

Institutul „Marianum“

de STR. ELISABETA cu vile frumoase și cu Muzeul Limbei Române (No. 23), care a fost înființat de cătră D-ul dr. Sextil Pușcariu prof. univ. la 1921, pentru intensificarea vieții limbii literare române din localitate.

Muzeul are o colecție bogată și prețioasă de reviste, dicționare, calendare, opere literare noi și vechi, folclore, lucrări generale despre limba română și a bibliotecă cu peste 10.000 de volume. Institutul științific, care funcționează paralel cu acest muzeu, în afară de buletinele muzeului (Dacoromânia) mai redactează marelui dicționar al Academiei Române și o hartă limbistică din materialul adunat de pe teritoriul țării.

Trecând peste podul Someșului, ajungem în interiorul orașului. La stânga se află PIAȚA MIHAI VITEAZUL, unde e târgul de zarzavaturi. În partea cealaltă a pieții se găsește Muzeul Etnografic, înființat de M. S. Regele Carol al II. pe timpul când era încă moștenitorul tronului. Orașul proiectează mutarea muzeului în chioscul parcului.

În muzeu se află 12.000 de obiecte etnografice românești,

ungurești și săsești, colecționate sistematic după ținuturile și naționalitățile din Ardeal. Sunt reprezentate și ținuturile românești de peste Carpați, precum și unele țări streine. Muzeul posedă și colecția etnografică a D-lui Andrei Orosz, colecțiile ceramice ale D-lui Bács din Banat și ale D-lui Leitner din Sibiu. În foier putem vedea selecționate după naționalități obiecte artistice poporane, ceramice, covoare, cusături, chipuri pictate pe sticlă, gravuri în lemn și ulcioare artistice. În sala din parter sunt reconstituite ocupațiile primitive ale omului. Aici se găsesc uneltele păstorului, ale pescarului, ale vânătorului și plugarului, unelte de tors și țesut, produsele industriei casnice, precum și obiecte din casa țaranului. În deosebi este foarte prețioasă colecția războaielor de țesut, după fazele lor de dezvoltare și colecția minunată de cange și pahare de lemn, colectate de D-l Andrei Orosz. În sale de pe etaj, se află porturi naționale cu motive țesute și cusute, dintre care se disting modelele de țesături din Banat, cu fire de argint și aur, țesăturile unghurești și tabloul pictorului scoțian Galloway, despre porturile ardelen.

Paralel cu muzeu funcționează sub conducerea D-lui prof. univ. dr. Romul Vuia, directorul muzeului, și un institut științific, care până în prezent a realizat progrese frumoase. Muzeul are o bibliotecă cuprinzând 1500 volume.

Peste pod în partea dreapta se deschide STRADA GH. BARIȚIU, în care se găsește liceul „Gh. Barițiu”, școala de conductorii tehnici și școala comercială superioară de fete.

Muzeul industrial înființat în 1888 avea o colecție prețioasă de 3794 obiecte, între cari se găseau mobile, covoare, obiecte ceramice și din metale, cusături frumoase, lucruri artistice din lemn, piele, sticlă și piatră, precum și mașini scumpe, a fost desființat în anul 1926. Colecțiile fostului muzeu sunt așezate în podul școlii comerciale superioare de fete.

Trecând mai departe înspre Piața Unirii după podul depe canalul morii, în partea dreapta, găsim clădirea Poștei Centrale. Față în față cu poșta, pe peretele clădirii din malul stâng al canalului morii, se poate vedea tabla comemorativă cu stema lui Bathory, care ne amintește de zidirea porții orașului în 1580. Mergând tot înainte pe Calea Reg. Ferdinand, ajungem, printre prăvăliile frumoase, ce se găsesc în această parte a străzii, în PIAȚA UNIRII, unde e centrul orașului.

PIAȚA UNIRII.

Podoba cea mai frumoasă a Clujului este biserica Sfântul Mihai din Piața Unirii. Această biserică e una dintre operele renumite ale arhitecturii în stilul gotic din evul mediu.

Biserica Sf. Mihai a fost zidită cam dela anul 1330 până la anul 1442. A ars la 1489, dar a fost rezidită sub domnia regelui Matei Corvin. Turnul 80 de metri a fost ridicat numai la 1837—62. Dintre cele cinci uși, cea mai

Biserica „Sf. Mihai“ din Piața Unirii

decorată este ușa dinspre Apus, în arcul căreia se află statuia medievală a patronului bisericii, al arhangelului Mihai. Ușa sacristiei datează din anul 1528 și este opera de sculptură cea mai distinsă a renașterii din Ardeal. Sunt fără pereche și scările duble, care conduc în partea dreaptă a turnului. Altarul principal este nou.

Biserica a fost folosită dela 1556 sub domnia principilor maghiari de lutherani și reformați, 150 de ani dela domnia lui Ioan Sigismund a apartinut unitarianilor, Catolicii au reprimut-o nu-

mai în 1718. De cele mai multe ori în această biserică s'au ținut adunările Transilvaniei convocate la Cluj. Prin urmare în această biserică s'au întâmplat multe evenimente istorice.

Statua lui Matei Corvin

Spre Sud de biserică, în Piața Unirii, pe baze de piatră stă statuia ecvestă și impozantă a lui Matei Corvinul, capodopera sculptorului Ioan Fadrusz. Statuia are o înălțime de 13.2 m. Ea a fost desvăluită în anul 1902. Statuia lui Matei Corvinul e înconjurată de comandantii (dela stânga la dreapta) Balázs Magyar, Pavel Kinizsi, Stefan Szapolyai și Stefan Báthory.

În Piața Unirii se mai găsește statuia lupoaicei, cu figurile lui Romul și Remul. Lupoaița e darul național al Romei; ea a fost adusă de studenții italieni în anul 1921.

Clădirile pieții în mare parte au fost ridicate încă în secolele XVI—XVII, dar azi aproape toate au înfățișări moderne. Față 'n față cu ușa principală a bisericii, se află parohia rom. catolică, zidită în 1450, cu o tablă comemorativă, care dovedește vizita împăratului Iosif al II-lea. Edificiul Primăriei se află în partea sudică a pieții.

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

Lupoaica

1595. Ușa pivniței dela casa vecină conduce într'o închisoare din secolul al XVII—XVIII, în care și azi se văd verigi de fier în perete.

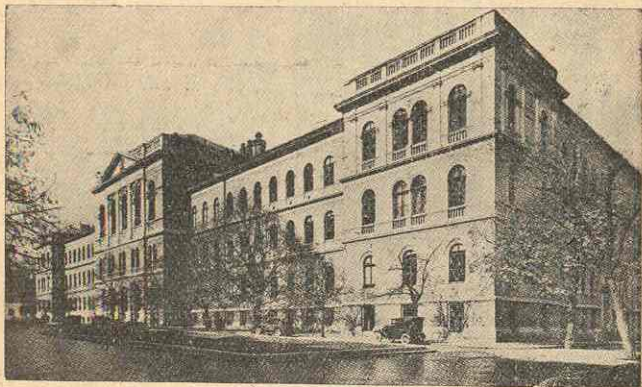
**PARTEA DE SUD DIN INTERIORUL ORAȘULUI.
(STRADA UNIVERSITAȚII ȘI IMPREJURIMEA EI.)**

Prin cele două străzi mai scurte, cari conduc din Piața Unirii în direcțiile Sud și Est, ajungem în părțile cele mai interesante ale orașului, cari păstrează cel mai bine urmele trecutului.

În partea sudică, în STRADA UNIVERSITĂȚII, se înalță monumentul Sfintei Treimi, construit în stil baroc de cătră Iezuiți. Tot aici se mai găsește și biserica Piaristilor cu două turnuri.

516.795

Această biserică a fost zidită tot de Iezuiți între anii 1518—24. În anul 1798 a ars, mai târziu a fost renovată. Această biserică are un frumos altar principal, odoare bisericești bogate și un vestit tablou din Micola cu Fecioara Maria, făcătoarea de minuni. În Dumineci și sărbători înainte de masă, în această biserică se țin liturghiile greco-catolice.

Universitatea „Regele Ferdinand I”

La intrarea în STRADA KOGĂLNICEANU ne izbește privirea fațada impozantă a Universității „Regele Ferdinand I”. În locul clădirii se afla mai demult mănăstirea Iezuiților și mai pe urmă clădirea forurilor de guvernare (Gubernium). Universitatea a fost deschisă la 1872 cu numele de „Universitatea Francisc Iosif”. Clădirea actuală, în stilul renașterii italiene, a fost ridicată la 1892—1902. La 1919 s’a deschis în acest edificiu Universitatea „Regele Ferdinand I.” (Table comemorative.)

Numărul studenților variază între 3—4000. Numărul profesorilor întrece o sută. Facultățile de medicină și farmacologie se găsesc mai mult în clădirile clinicilor. În edificiul principal se află: la parter sălile Institutului de geologie, mineralogie, botanică generală și de istorie; la etajul I. oficiile rec-

toratului, aula, facultățile și seminariile de matematică, științe naturale, filosofie și muzeul istoriei medicinei și a farmacologiei. La etajul II. se află facultatea de drept și laboratoarele de fizică.

La muzeele Instituțiilor de geologie și paleontologie, conduse de D-l profesor dr. Ioan Popescu-Voitești, precum și la Institutul de mineralogie, care funcționează paralel cu acestea și este condus de D-l prof. dr. Victor Stanciu, se poate ajunge prin intrarea secundară dinspre strada Universității. În prima sală sunt expuse mineralele aranjate după sistemul Dana și anume: pepitele de aur, amalgame, diferite sulfuri ale metalelor, halogeni și carbonați. Este foarte frumoasă și prețioasă colecția de 94 pietre scumpe. Tot aici se poate vedea colecția de meteorite, în total 162, și bombe vulcanice dela Mociu (cel mai mare e de 38 kg.). Tot aici se mai găsește scheletul Ursului Speleus, aflat în peștera dela Onceasa. Lângă pereții sălii a doua sunt aranjate după erele geologice colecțiile de geologie, colectate din ținuturile Carpaților Orientali, ai munților Rodnei, Tibleșului, Lăpușului, Mureșului și ai munților Metalici. În vitrina din mijloc, în pereți și pe coridoare sunt expuse colecțiile de paleontologie, aranjate după vechime. Bucățile cele mai prețioase sunt fosilele mamutului, rinocerului, hienei, cerbului, caprei de munte (Ibex Carporum) și craniul de cervus. Biblioteca institutului constă din 8538 volume și reviste.

Față în față cu clădirea Universității se află Liceul romano catolic și internatul piariștilor.

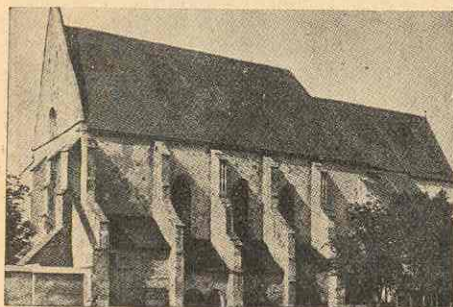
Institutul a fost înființat sub conducerea Iezuiților de Stefan Báthory, între anii 1579—81, având un caracter universitar. În mâinile Piaristilor a ajuns la 1776, sub domnia împărătesei Maria Teresia, care a înființat pe lângă facultatea de filozofie și facultăți de drept și medicină. Caracterul de școale superioare a încetat în anul 1872, când s'a deschis Universitatea. Biblioteca constă din 46.000 volume, cu 80 manuscrise vechi și cu 130 de hungaricume din secolele XVI—XVII. Colecția de științe naturale este iarăși foarte bogată.

Între foștii elevi ai liceului se găseau și oameni conducători ai românilor. Notăm numai pe câțiva: Avram Iancu regele munților, Gheorghe Sincai și Petru Maior, scriitori, Gheorghe Lazăr, înființatorul primei școale în limba română din București, Aron Pumnul, conducătorul românilor din Bucovina, Vasile Mo-

ga, Ioan Lemeni, Popea Nicolae, Ioan Patachi, Ioan Bob, Ioan Mețianu, episcopi etc. Numele acestor oameni este scris pe foile de aur ale istoriei și culturii române.

După Universitate urmează clădirea veche a teatrului maghiar, care a fost cel mai vechiu teatru maghiar. A fost zidită între anii 1821—1865. În prezent, clădirea acestui teatru vechiu, este folosită de Universitate.

Mai departe urmează „Seminarul Pedagogic Universitar“, iar spre dreapta se găsește vechiul Colegiul Reformat, care a fost înființat pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Acest colegiu a funcționat cu caracter de școală superioară având cursuri de drept și teologie.

Biserica reformată din str.
M. Kogălniceanu

Lângă liceul reformat se află vechea biserică reformată, fără turn, zidită în stil gotic. Bolta bisericii, făcută dintr'un singur arc, are o înălțime de 19 m. Dintre cele trei uși, cea principală este cea dinspre apus. Amvonul de piatră este o capodoperă a renașterii, iar mobilierul mai ales scaunele sunt rămase din secolul al XVII-lea.

Biserica a fost zidită pentru preoții minoriți, de către Matei Corvin în 1486. În mâinile reformatilor a ajuns la 1622, când domnea în Ardeal Gavril Bethlen. Biserica a fost reparată de

Clădirea veche a colegiului s'a zidit în 1801 și în prezent servește ca internat de liceu. În partea posterioară a curții s'a ridicat noua și modernă clădire, cuprinzând școli primare și un liceu. Liceul are o bibliotecă bogată de 60.000 volume, dintre care multe exemplare sunt unice și foarte prețioase.

Gh. Rákóczy I. și de multe ori s'au ținut în ea adunări naționale.

Dela biserică se poate trece în **STRADA BRĂTIANU**, unde să află noua și moderna clădire a liceului reformat de fete, care are o bibliotecă de 7000 volume. Mergând spre Universitate, ajungem la **gimnaziul dr. Anghelescu** și la **Academia de Muzică și Artă Dramatică**, care este centrul vieții muzicale române din Ardeal. Această Academie are 250 studenți și este condus de artiști vestiți.

Trecând pe lângă Universitate, ajungem iar la monumentul Sfintei Treimi. Mergând înainte pe strada Universității, urmează **STRADA AVRAM IANCU**. Lângă modernul cămin al studenților putem vedea dinspre **STRADA GORUN** o parte din zidurile vechii cetăți. Spre strada Regală, în **STRADA BISERICII ORT. ROM.** se află vechea biserică ortodoxă zidită la 1795, iar în partea stângă se poate vedea cimitirul orașului.

Cimitirul a fost deschis în timpul epidemiei de ciumă din 1585—86.

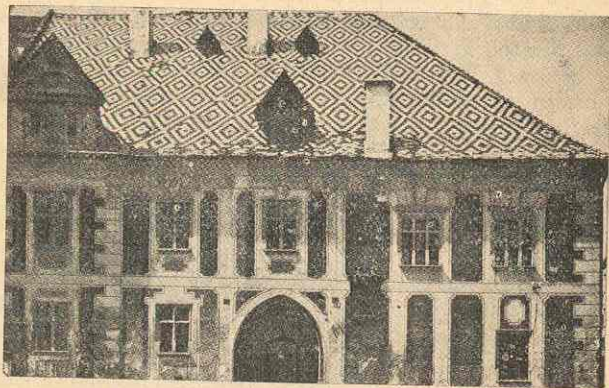
La stânga intrării se află capela cimitirului, iar la dreapta intrării cimitirul lutheran. Dela poartă drept în sus, conduce prin cimitir drumul principal, pe lângă care paralel mai sunt și două drumuri laterale. Pe coasta Hajongardului sub arbori deși se află multe cripte frumoase, monumente funerare și morminte îngrijite și acoperite cu flori. Vederea generală a orașului se zărește de sub crengile dese ale brazilor și sălciilor triste. Această priveliște ne dă o iluzie frumoasă și neuitabilă. Cel mai vechiu monument funerar datează din 1586. **Cimitirul nou** s'a deschis pe terasa de sus a dealului. În partea dreapta se află cimitirul evreesc, iar în partea stângă, spre calea Feleacului, se găsește **cimitirul eroilor**, morți în războiul mondial.

PARTEA VECHIE A ORAȘULUI (STR. MATIA — PIAȚA CAROLINA).

Din Piața Unirii mergând spre Miază-Noapte ajungem în **STR. MATIA**, care conduce în partea cea mai veche a

Clujului. La sfârșitul străzii se înalță „Casa lui Matei Corvin“, în care s'a născut marele rege al Ungurilor, Matei Corvin. Azi e sediul și muzeul Societății Carpatine Ardelene.

Tabla comemorativă de bronz ne indică data nașterii lui, la 27 Martie 1443. Partea cea mai veche a clădirii e cea de mijloc, care datează din evul mediu. Celelalte două părți laterale și partea posterioară sunt adăogiri

Casa natală a lui Matei Corvin

din timpul renașterii. Muzeul din clădire a fost deschis în anul 1902. Muzeul are în total 8000 de obiecte, divizate în colecții etnografice, istorice, turistice, și balneologice. **Biblioteca societății** constă din 5000 volume.

În parter la stânga, care se știe că este locul natal al marelui rege Matei, se află lucrurile prezentate pentru concursul statuei lui Matei Corvin, steagul Elisabeta lucrat artistic, haina festivă a domnitoarei Ecaterina de Brandenburg, bustul lui Széchényi, etc. La etaj pe coridoarele mai interesante se găsește balconul bisericii din Chedea Mică, frumoase colecții de **corneciuri**, făcute din coarne de cerb, sticle bizantine din Micola și trei clișeuri rare ale **tipografiei române dela Hășdate**.

În încăpările celalalte se află **Muzeul Etnografic**. În prima

sală sunt expuse uneltele agricultorilor, crescătorilor de animale și ale industriașilor. Pe tavan sunt expuse picturile simple ale bisericilor din Chedea Mare și Mică. În a doua sală se află secțiile ocupațiilor primitive. (Vânătoare, păscuit și păstorit.) În a treia sală, în camera de ceramică putem vedea colecția bogată a industriei lutului.

În acest loc pe lângă vase țărănești de majolică, borcane săsești și ungurești și ulcioare se poate vedea și întreaga instalație a olarului săcui. În a patra sală sunt expuse uneltele de țesut și tors: fuse, roți săsești de tors, furci de tors, melițe, războiul săcuesc instalat, pe lângă care e interesantă colecția bogată și frumoasă de maiuri ungurești și o parte din bolta bisericii din Chedea Mică.

În sala cincia este aranjată o bucătărie complectă din ținutul Huedinului, iar în a șasea sală se găsește o cameră mobilată din acelaș ținut. Sala următoare este umplută cu țesături și cusături. Frumoasă e și colecția de ouă, scrise și pictate pentru Paști.

În partea posterioară a clădirii se află muzeul de relievi din anul 1848/49. Muzeul posedă 1050 de obiecte din timpul revoluției din 1848/49.

Clădirea, care se află față în față cu casa lui Matei, este casa natală a lui Ștefan Bocskai. (Table comemorative sub poartă.) Trecând mai departe ajungem în **PIAȚA CAROLINA**, în mijlocul căreia se ridică un stâlp comemorativ. Acest monument fu ridicat de cătră cetățeanul Topler, cu ocazia vizitei împăratului austriac Francisc I. și a soției sale în anul 1817.

În partea de Est a pieții se află una dintre clădirile cele mai vechi ale orașului, **mănăstirea și biserica Franciscanilor**. Interiorul acestei biserici este construit în stil baroc, dar pe exteriorul ei se pot vedea rămășițele stilului original, al celui gotic. Este foarte vestit **refectoriul gotic** al clădirii, al cărui tavan înalt este susținut de un singur stâlp. Coridorul gotic și ușile medievale formează un motiv de pictură.

Mănăstirea și biserica au fost proprietatea ordinului călugăresc al Dominicanilor și au existat dela 1827. Dela 1568 și până la 1617 a funcționat în ea școala superioară a unitarianilor, mai târziu au trecut în proprietatea reformaților, iar mai târziu au

reprimi-o catolicii. Mănăstirea dispune de a bibliotecă de 4000 volume, în care se află actele și documentele ordinului Franciscanilor din Ardeal. Clopotul bisericii datează din 1648 și este cel mai vechiu clopot al Clujului.

Biserica Franciscanilor

Aceste unelte sunt clasate în sălile de expoziție, după vechimea epocelor preistorice și anume: se începe cu epoca paleolitică și se continuă cu cea neolitică, iar pe urmă vine epoca bronzului. Săpăturile dela Ariușd și Uioara de Sus au furnizat un material bogat din epoca bronzului, așa că această colecție este una dintre cele mai interesante colecții aflate într'un singur loc. După colecții bogate, care reprezintă epoca fierului, urmează una dintre cele mai interesante părți ale muzeului, rezultatele săpăturilor făcute în județul Hunedoara, între anii 1925/29: colecții Traco-Dace de ceramică, obiecte de argint, de bronz și de fier și monede diferite.

Este reprezentat bogat și stăpânirea romană. Se află multe rămășițe din orașele principale ale Daciei și anume din Napoca, Potaissa, Apulum, Porolissum și Sarmisegetuza. Din punct de vedere istoric, o importanță foarte mare au monumentele

Din Piața Carolina, în partea opusă bisericii Franciscanilor, se deschide STRADA GENERAL GHERESCU. La începutul acestei străzi se găsește Institutul de Studii Clasice al Universității. O parte a Institutului formează Muzeul de Antichități și Pinacoteca. Institutul are o bibliotecă cu vrea 25,000 volume cărți științifice. O mare parte a muzeului este proprietatea Societății „Muzeul Ardelean“.

Partea arheologică a muzeului începe cu preistoria, în care parte se poate urmări dela început și până la epoca istorică, viața omului primitiv, cu toate uneltele cunoscute de el.

epigrafice, cari sunt foarte bine reprezentate în această colecție. Se mai găsesc monumente cu inscripții, altele reliefate și sculptate, apoi sarcofage, obiecte ceramice și pietre itinerare așa numite „Milliarium“. Cabinetul de numismatică cuprinde vreo 40.000 monede din timpurile cele mai vechi, apoi monede grecești, romane, medievale, și monede până și cele din zilele noastre.

De o extraordinară valoare artistică și istorică sunt tezaurii aflați la Moigrad și Apahida, din timpul năvălirii popoarelor barbare. Cel dela Apahida a fost comoara regelui got Omharus.

La etajul al doilea se află Pinacoteca Cioflec și Muzeul de arte al Societății Muzeului Ardelean. Pinacoteca Cioflec constă din 109 picturi și peisaje și din trei statue, cari în cea mai mare parte au fost donate muzeului în 1930 de către D-ul Virgil Cioflec. În prima sală se află 32 picturi de Grigorescu, în sala a doua 19 tablouri făcute de Luchian și un peisagiu de Andreescu. În sala a treia sunt tablourile pictorilor români moderni și anume: Sava Henția, N. Vermon, Pallady, Ressu, Iser, Toniță, Popescu, Lucian, Grigorescu și alții. Tot în această sală se mai găsesc și două statuie de bronz făcute de Paciurea.

Muzeul Ardelean cuprinde multe obiecte prețioase și interesante din istoria industriei, a portului și a armelor ungurești. În pinacoteca colecției sunt reprezentate altare ardeleni și picturi de Munkácsy, Markó, Lotz, Ferenc, Mednyányszky etc. Tablourile dinaintea secolului XIX. în majoritate sunt din școala lui Murillo Franz von Miries, Van der Neer, Giordano Canalotti, Dürer și Zesner.

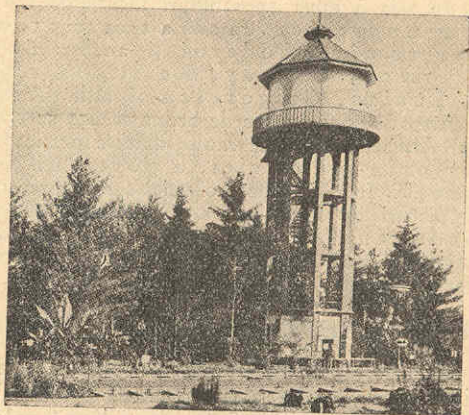
STRADA NICOLAE IORGA ȘI IMPREJURIMILE EI.

Cele patru străzi cari se respiră paralel din colțurile Pieții Unirii, spre Vest și Est, formează principalele artere de comunicație ale orașului. Spre apus, lângă palatul New-York, se deschide STRADA NICOLAE IORGA. Prima stradă spre dreapta conduce din str. Nicolae Iorga în STR. BOB, unde se găsește biserica greco catolică zidită în 1800. Strada N. Iorga continuă spre apus cu PIAȚA GHEORGHE SION, în care piață se află statuia ecvestă al Sfântului Gheorghe, Statuia este făcută după capodopera medievală a Fraților „Kolozsvári“.

În partea stângă a Pieței Sion se deschide **STRADA REGALĂ**, care duce până la **Grădina Botanică**. Grădina Botanică s'a dezvoltat începând din 1920 sub îngrijirea D-lui prof. universitar Alexandru Borza. Suprafața grădinei e mare de 10 hectare.

La intrare se găsește o frumoasă poartă transilvăneană și grupe de plante și flori; apoi urmează **Muzeul Botanic** și florăriile diferite de sticlă, în care se află pe lângă plante tropicale și un acvariu cu flori fenomenale a **Lotusului** și a **Reginei Victoria**.

La Sud de florării se întind **grupele plantelor geografice** cu grădina japoneză ornată oriental, flora Caucazului, Alpilor Sudeților, Carpaților Păduroși, Balcanilor, a mării Mediterane, și reproducția grădinei lui Plinius.

Vedere din Grădina Botanică

La Răsărit de acestea urmează **grupa biologică**, camere de flori pentru iarnă, **flora Munților**, stațiunea meteorologică și grădina cu pomi, iar la Sud se află **flora României** adunată depe lângă coastele mării, de la Coasta de argint, de lângă Balciș, din delta Dunării, din Câmpiile, și din dealurile Dobrogei. Este foarte romantică și fără pereche în Europa așezarea **florei Munților**

Metalici. Spre Apus de pârâuul ce împarte grădina în două părți, găsim grupe sistematice de plante, la mijloc turnul cu un rezervor de apă și bazinele plantelor de apă, iar spre Sud de acestea se întind grupele plantelor medicale și agricole.

Muzeul Botanic este unul dintre cele mai bogate muzee din Europa. Herbarele conțin peste 500.000 de plante grupate sistematic.

În partea cealaltă a străzii Regale se află una dintre clădirile cele mai interesante ale Clujului, vila zidită de inginerul Ludovic Pákei. Această vilă este un adevărat muzeu de arhitectură. Toate ușile și ferestrele sunt făcute din pietre sculptate ale clădirilor dărâmate în secolele XVI—XVII. La sfârșitul străzii Regale se află părțile de sus ale cimitirului, observatorul astronomic și stațiunea de telegrafie fără fir.

Să ne reîntoarcem în Piața Gheorghe Sion. În curtea Clinicei stomatologice se înalță bustul vestitului stomatolog dr. Gheorghe Bilașcu, care a avut o moarte tragică. În colțul STRĂZII MICO se înalță clădirea impozantă a Bibliotecii Universității, care este cea mai mare bibliotecă a României.

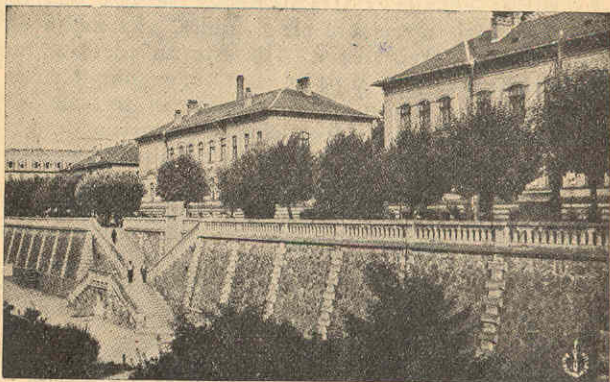
Biblioteca Universității posedă 292.246 volume de cărți, 86.670 studii mai mici, 21.128 hărți, 620 reviste și 950 ziare românești. Tot aici este așezată și biblioteca societății muzeului Ardelean, care cuprinde 180.000 volume de cărți, 450.000 diplome, scrieri și epistole, 4000 manuscrise, 85.000 necrologe, vreo 25.000 ziare vechi, 1850 lucrări unghurești dinainte de 1711 și 80 tipărituri străvechi.

În strada Mico se află clădirile Clinicilor Universității, zidite în stilul renașterii. Clinicile constau din: Institutul Radiologic și Biologic, clădirea direcțiunii, Clinica Chirurgicală, Medicală, Ginecologică și Obstreticală, Oftalmologică, Dermato-Venerologică, Institutul de Anatomie, Medico-legal, de Patologie descriptivă și Sanatorul de tuberculoși.

Pe la mijlocul străzii Mico, în partea stânga se găsește Grădina Botanică cea veche, în care se înalță bustul înființătorului Societății Muzeului Ardelean, al contelei Emeric Mikó; clădirile frumos înzestrate cu laboratoare ale Institutelor de Zoologie și Anatomie comparată,

de Speologie și de Chimie generală.

Muzeul Institutului de Zoologie este înzestrat cu o bibliotecă de 4000 volume. Muzeul are o colecție care întrece 100.000 de exemplare, din care 21.000 sunt diferite soiuri de animale. Muzeul mai are 1900 de manifere și păsări împăiate. Directorul Institutului este D-l prof. universitar dr. Ioan A. Scriban.

Clinicile Universității

Institutul de Speologie în urma cercetărilor făcute de directorul institutului, de D-l profesor univ. dr. Emil G. Racovița, are un renume mondial. Afară de vestitele colecții de speologie, institutul mai are o bibliotecă de 15.000 volume.

Din Piața Gheorghe Sion se deschide și STRADA V. BABEȘ, care mărginește clinicile la răsărit. În această stradă se găsește căminul studenților medici/iniști „V. Babeș”, Institutul farmacologic, farmaceutic, neurologic, psihiatric, și Institutul Pasteur.

STRADA MEMORANDULUI — CALEA MOȘILOR CALEA MĂNĂȘTURULUI.

Strada paralelă cu Strada Nicolae Iorga, ce duce spre apus din Piața Unirii, este **STRADA MEMORANDULUI**. În această stradă se găsește în partea stânga **Cercul Militar**, în **clădirea Redutei**.

În această clădire s'a hotărât din partea nobililor unguri unirea Ardealului cu Ungaria în 1848, neluându-se în considerare protestările Românilor. Pe peretele clădirii o tablă comemorativă amintește desbaterea procesului memorandului din 1894. Acest proces s'a desbătut împotriva frunțașilor Români, cari cereau drepturi de autonomie pentru Români din Transilvania.

Prefectura

După palatul frumos al Băncii Naționale și frumoasa clădire a prefecturii, urmează **CALEA MOȘILOR**, pe care se află stațiunea salvării, Sanatorul Parc, Căminul Studentelor, Căminul Ucenicilor și internatul de fete „Augusteum” cu capela Haller. După acestea urmează **biserica reformată**, ornată cu motive ungurești după planurile lui Carol Koós. Față în față cu fabrica de bere Ursus, stau clădirile **Academiei de înalte studii agronomice**. Academia are un parc frumos aranjat, o fermă cu o frumoasă poartă săcuiscă și un muzeu agronomic. De aici încolo **CALEA MĂNĂȘTURULUI** înaintează între case mici, sătești (Mănăștur) până la biserica „Calvaria”, care a rămas din mănăstirea ordinului **Benedictinilor Mănăștirenii**.

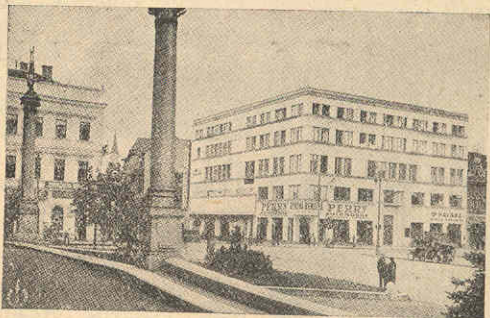
Comuna Mănăștur a fost alăturată Clujului în 1895. Abația

Benedictinilor (Monasterium Beatae Mariae Virginis de Clus-Monostira) a fost întemeiată de regele ungar Bela I., pe la anii 1059—63. Pe timpul năvălirii tătarilor a fost distrusă, dar la 1263 Bela al IV-lea a reînființat-o și i-a donat 40 de comunc. Mai târziu a ajuns în mai multe rânduri în mâinile Iezuiților. În 1810 partea cea mai mare a bisericii a fost dărâmată. Partea rămasă a fost transformată în capela de azi, care e întrebuințată acum de greco catolici.

Cale de o oră pe **ȘOSEAU GILĂULUI** se găsește monumentul **Rákóczy** și uzinele de apaduct ale Clujului.

Monumentul lui **Rákóczy** eternizează lupta lui Gh. Rákóczy II. din 1660 cu Turcii, cari au năvălit în Ardeal ca să alunge domnitorul. Lupta s'a dat lângă Florești.

STRADA REGINA MARIA — CALEA DOROBANȚILOR.

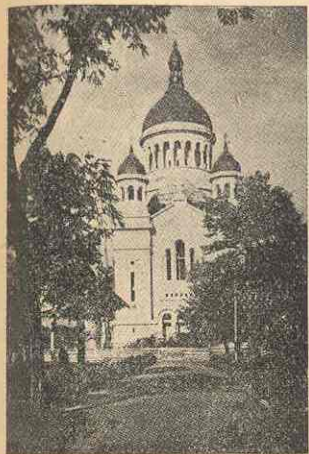
Noul palat al Camerei de Comerț

Lângă Primăria orașului, se deschide **STRADA REGINA MARIA**. În partea dreapta se găsește biserica greco catolică „Schimbarea la Față“, zidită în stil baroc în anul 1782 de Minoriți și trecută în posesia greco catolicilor în anul 1926.

Teologia greco catolică, ce se găsește aci, are

o bibliotecă prețioasă. Mai departe urmează Automobil Clubul Român și Casinoul Maghiar, în același palat.

La colțul străzii de lângă Piața Cuza Voda este noul palat modern al Camerei de Comerț și Industrie.

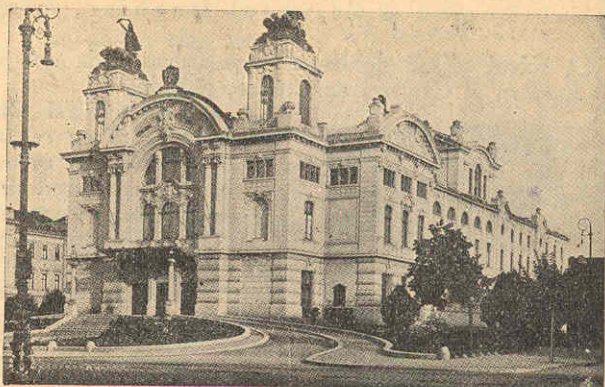
Catedrala

În mijlocul **PIEȚII CUZA VODĂ** se ridică cu o cupolă enormă Catedrala ortodoxă română. Zidirea catedralei s'a început la anul 1923 după planul arhitectului bucureștean Gheorghe Christinel. Punctele de susținere ale Catedralei sunt construite din beton-armat de inginerul arhitect Tiberiu Eremie. Înălțimea Catedralei este de 64 m. Cupola are o înălțime de 40 m. și diametrul de 12 m. Sunt foarte frumoase capetele stălpilor, fiind sculptate. Picturile din catedrală au fost executate de pictorul Tassy Demian. În Catedrală pot intra 2000 de oameni.

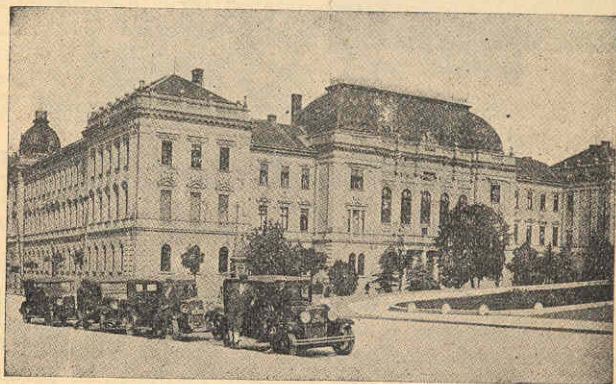
Față 'n față cu Catedrala se află Opera Română și Teatrul Național.

Clădirea a fost zidită în anul 1906 de către arhitecții budapeșteni Fellner și Helmer ca Teatrul Național-Maghiar. În foaietul teatrului se găsesc portretele reliefate în bronz ale artiștilor români mai vestiți și bustul scriitorului Vasile Alecsandri.

Pe Piață, între Teatrul-Național și Catedrală, o piatră înseamnă locul statuiei lui Avram Iancu, ce se va așeza acolo. În dosul Catedralei se află edificiile diferitelor autorități. Piața Cuza Voda este despărțită de **PIAȚA ȘTEFAN CEL MARE** numai prin clădirea Teatrului Național. În partea de Est se află palatul Curții de apel și cazarma „Sf. Gheorghe”,

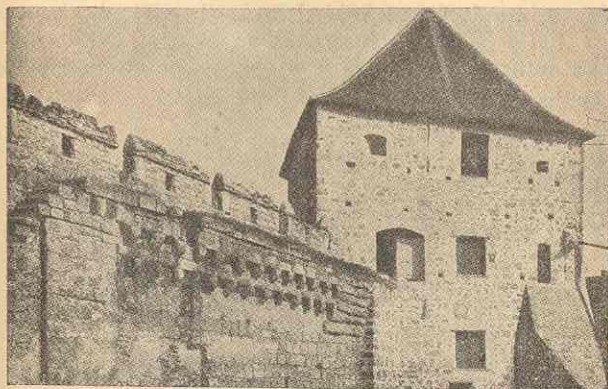

Teatrul Național și Opera Română

Curtea de Apel și Tribunalul

iar în partea de Sud Casa Invățătorilor, ce servește de cămin studențesc. Spre stânga putem ajunge în cartierul funcționarilor, mai departe, peste STRADA ANDREI MUREȘAN, la Biserica Alverna al Franciscanilor, iar spre dreapta, pe lângă turnul pentagonal al lui Bethlen ajungem la locul curselor de automobile, pe CALEA FELEACULUI.

Turnul Bethlen

Turnul Bethlen este o rămășiță din zidul ce înconjură Clujul în secolul XV. Lărgimea de jos a păreții e de trei metri. În încăperile turnului au încheput 16 tunuri. Acest turn a existat încă înaintea lui Matei Corvin și apărarea a fost asigurată de breasla croitorilor. În anul 1600, lângă turn a fost tras în țeapă Baba Novac, căpitanul lui Mihaiu Viteazul. În anii 1601 și 1603 turnul a fost ruinat de către Moise Székely, iar la 1627 prin explozia prafului de pușcă, ce s'a ținut în el, în urma unui trăznet, turnul s'a prăbușit, dar a fost reconstruit sub domnia lui Gavril Bethlen în anul 1629.

Strada Regina Maria se continuă dela Operă în jos prin CALEA DOROBANȚILOR, în care se află Tribunalul, cazarma, Orfelinatul de fete, Institutul de ocrotire „Prin-

cipesa Elena“ și Institutul Surdomuților. La sfârșitul străzii, dincolo de vamă, se află căminul orfanilor de războiu, așezat în clădirea fostei închisori a minorilor.

CALEA MAREȘAL FOCH (CALEA VICTORIEI).

Din Piața Unirii spre Est, paralel cu strada Regina Maria, se întinde **CALEA MAREȘAL FOCH**, după numele vechiu Calea Victoriei. În partea de Nord a străzii, se află biserica lutherană zidită la 1813—1829, și biserica unitariană zidită la 1796 și Colegiul Unitarian.

Biserica și Colegiul Unitarian

În partea stângă a intrării în biserica unitariană se păstrează insinuat cu tabla comemorativă **amvonul lui Francisc Dávid**, o piatră rotundă dela Feleac, de pe care Francisc David a convertit o parte din locuitorii Clujului la religia unitariană.

Colegiul Unitarian a fost înființat la 1556 de Izabella, regina Ungariei. Prin urmare este cea mai veche școală superioară a Clujului. Primul rector a fost Francisc Dávid, întemeietorul religiei unitariene. Până la anul 1716 colegiul a funcționat în mănăstirea călugărilor din orașul vechiu și în locul

parohiei rom. cat. de azi. În 1718 s'a început zidirea clădirii vechi de lângă biserică, care a fost schimbată în 1901 cu clădirea modernă de azi. Aici, la un loc sunt așezate gimnaziul, teologia unitariană și oficiile bisericăști. Are o bibliotecă cu vreo 119.000 volume, cu multe tipărituri, vechi și cu 2000 de manuscrise. Aceasta este a treia bibliotecă din Ardeal, care cuprinde material unitarian aproape complet referitor la secolele XVI—XVIII.

Mai departe urmează Palatul Camerei de Comerț, Palatul Direcțiunii C. F. R. și biserica reformată cu 2 turnuri, zidite între anii 1829—51 în stil empire, după modelul bisericii mari din Debretin. În grădina bisericii se află în timpul iernii un teren de patinaj, iar în timpul verii arene de tenis. Spre stânga, în STRADA ROMEL, putem vedea clădirea mare a școlii normale de învățători, care este una dintre școlile cele mai frumoase ale Clujului. Pe Calea Victoriei în partea dreapta se află liceul modern de fete „Principesa Ileana“, cazarmă, Institutul de cercetări contra cancerului, manufactura de tutun și biserica catolică „Sfântul Petru“, așezată în mijlocul străzii. După biserică se întind numai casele agricultorilor unguri, numiți Hóstat. Acești agricultori au fost colonizați de cătră Gheorghe Rákóczy I. și sunt urmașii haiducilor lui Bocskay.

PARCUL ORAȘULUI ȘI IMPREJURIMEA LUI.

Din Piața Unirii, mergând pe strada Memorandului, sau prin strada Matei, ajungem în STRADA SAGUNA, care ne conduce în parcul orașului. După clădirea Academiei Comerciale ajungem înaintea Teatrului Maghiar. În fața noastră, dincolo de Someș, se ridică dealul „Cetățuia“, înalt de 411 m. Urcând pe deal avem o priveliște minunată a orașului, cu vederea Munților Gilăului și cu fășia de argint a Someșului, ce șerpuește peste oraș.

Cetatea de pe dealul „Cetățuia“ a fost zidită în anul 1716 și e înconjurată cu sanțuri. În prezent e întrebuințată numai de cazarmă.

Dacă nu ne urcăm dealul „Cetățuia“, putem intra din fața

Teatrului maghiar în **PARCUL ORAȘULUI** (Grădina Bărnăuțiu), ce se întinde pe malul drept al Someșului Mic pe un teritoriu de 26 jugere. Parcul are o alee lungă de un Km., mărginită de plopi, arini și castani porcești seculari. Spre stânga se înalță **Liceul de fete „Regina Maria“** și palatele parohiei romano catolice.

Liceul Regina Maria este cel mai mare institut român pentru fete din Cluj, cu internat modern. Institutul a fost vizitat de multe ori și de membrii familiei regale.

Vedere în grădina Bărnăuțiu - Setoferi rezolat.

În mijlocul parcului, după un drum scurt, își oglindește apele un lac de formă ovală, pe lângă care se află o frumoasă **fântână săritoare, chioscul și pavilionul de patinaj**. Conducătorii orașului proiectează mutarea „Muzeului Etnografic“ în clădirea chioscului, în care caz chioscul s'ar muta în clădirea pavilionului de patinaj, înconjurată în prezent de toate părțile cu apă, prin mărirea lacului.

Partea aceasta a parcului este imitația micșorată a vestitului parc regal din Sanssouci a lui Frederic cel Mare. Și forma chioscului seamănă, având stâlpurile eșite în semicerc, cu palatul regal mai sus citat.

Pe lac, în timpul verii se fac plimbări cu bărci, iar în timpul iernii lacul înghețat formează un admirabil loc de patinaj, unde se țin concursuri internaționale de patinaj.

Vedere în Parcul orașului

Mai de mult în locul parcului de azi se afla „Dumbrava furnicilor“, care încă și în anul 1827 era un teritoriu de revărsare al Someșului. De atunci s'a început aranjarea parcului, care însă numai în 1838 a dat rezultate mai serioase. Data plantării arborilor parcului este anul 1850. Parcul purta atunci numele de „Elba“ și a fost înfrumusețat așa cum e astăzi de către Societatea Parcului înființată în anul 1865.

La sfârșitul aleii spre stânga se află **Strandul Orașului**, făcut lângă Canalul Morii cu un basîn de 80×15 m., având peste 1000 de cabine și nisip din albia Someșului. Pe teritoriul băii sunt diferite distracții pentru scăldători.

În dreapta aleii se întinde **Arena Sportivă**, înființată la 1899 cu arenă de football, atletică, o tribună și arene de tenis.

Mergând în sus pe lângă valea Someșului ajungem în noul parc, în **PARCUL „VOEVODULUI MIHAIU“**, care

având o frumoasă alee rotundă este locul căutat mai ales de automobiliști. Aici se construiește „Stadionul Sportiv Astra“, cu arene de football, atletică și un basin închis pentru înotători.

Din Parcul Bărnuțiu, trăcând peste podul cel mai de sus al Someșului, putem ajunge printre frumoasele vile ale **STRĂZII GRIGORESCU** la **Tăietura Turcului**. În strada Grigorescu se află Institutul Balneologic, început dar ne-terminat și orfelinatul de copii.

După credințele poporului **Tăietura Turcului** a fost făcută de armata Turcilor, care din părțile dealului Lomb și Breaza voiau se treacă dealul și să atace cetățuia. Adevărul este că această tăietură e o curmătură naturală a apei din straturile de jos, unde se află frumoase fosile marine din perioada oligocenului. Iarna aceste părți sunt foarte căutate de sportsmani.

Dincolo de **Tăietura Turcului** se poate admira „**PARCUL ETNOGRAFIC**“, cunoscut sub numele de „**Hoiă**“. Acest parc aparține Muzeului Etnografic.

Parcul Etnografic este proiectat de D-l dr. Romul Vuia, după modelul muzeelor popoarelor nordice. Mărimea Parcului Etnografic este de 130 jugere, donat de oraș în anul 1928. Scopul este arătarea în natură a ținuturilor etnografice mai interesante din întreaga țară, dar mai ales din Ardeal, cu biserici, case transportate aici, cu întreaga amenajare originală și chiar cu locuitorii. În prezent parcul este ornat cu crucea triplă din Lupșa, cu a casă de moși din Vidra, și alta din jud. Năsăud și cu arena făcută pentru serbările poporane. În parc se mai află și un restaurant. Pe coasta dealului Hoia, într-o grădină particulară stă statuia de piatră a lui **Donat**, care a fost patronul viilor nimicite.

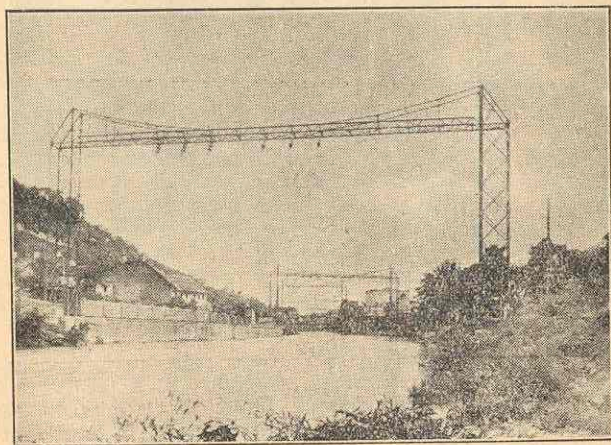
VIZITAREA INTREPRINDERILOR INDUSTRIALE.

Dacă voim să vizităm cele mai mari uzine industriale ale orașului, atunci trebuie să ne ducem în **STRADA DACIA** și **CALEA TRAIAN**.

Vis a vis cu podul nou din beton al Someșului găsim substațiunea de transformare electrică, unde se centralizează liniile ce vin deasupra Someșului dela Aghireș.

Societatea Uzinelor Electrice Cluj S. A. în Regie Mixtă, constă din punct de vedere tehnic dintr'o centrală hidroelectrică în valea râului Someșul Rece, dintr'o centrală termo-electrică în Cluj Str. Ilie Macelar 24 și o substațiune de transformare și distribuire în Cal. Decebal 1.

Centrala hidroelectrică, construită de Societatea Ganz în anul 1906 constă din două unități hidroelectrice cu turbine Francis de câte 1500 H. P. utilizând 2,5 m³ apă la căderea de 50 m. și producând energie electrică trifazată la o tenziune de 15.000 volți. Pentru acumularea apei servește lacul de compensație zilnică, făcut în anul 1908. Afară de grupările hidroelectrice mai e o a treia turbină de 1200 H. P. și 2 mașini cu aburi de 350 și de 550 H. P., dar scoase definitiv din funcțiune.

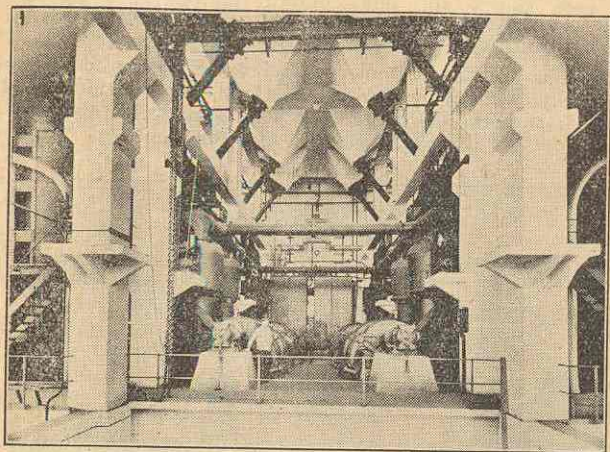

Liniiile electrice de transport deasupra Someșului

În centrala termoelectrică sunt 2 grupuri cu motoare Diesel construite de firmele Gzazer W. F. și Reșița de câte 1000 H. P. la 50 de perioade. Mașinile au fost montate de oraș, care a luat uzinele în regie proprie dela firma Ganz în anul 1923. Afară de acestea mai sunt și 2 unități cu motoare Diesel Lietzenmayer,

de câte 600 H. P. dar scoase din funcțiune.

Substațiunea de transformare din Cluj poate servi ca model al instalațiunilor în acest gen. Ea formează punctul final al liniilor de transport Aghireș—Cluj cu 60 Kw și Someșul Rece—Cluj cu 15 Kw și posedă în afară de instalațiunile de transformare și pe acelea de distribuție ale rețelei municipiului Cluj.

Uzina electrică a Soc. „Sorecani“ S. A.

O parte din necesitățile de energie, regia mixtă o cumpără dela centrala din Aghireș a Soc. „Sorecani“ S. A. pentru întreprinderi electrice. Această centrală, împreună cu linia de transport de 60 Kw Aghireș—Cluj, a fost construită în anul 1931 și cuprinde deocamdată 3 unități turbino-alternatoare de 11.400 H. P. în total. Combustibilul întrebuintat este praful de cărbune dela minele de cărbuni din acea regiune, cu instalațiuni moderne de alimentare.

Trecând podul de lemn al Someșului găsim în **PIAȚA ABATORULUI** abatorul orașului, înzestrat cu o fabrică de gheață artificială și cu frigorigere moderne. In dosul abatorului se întinde târgul de animale și de fân. Tre-

când mai departe prin STRADA CLOȘCA, ajungem la uzinele enorme de piele „Dermata“, ce se întind dincolo de calea ferate pe PIAȚA CORVIN.

Această uzină este cea mai mare din tot Clujul și e înzestrată cu încăperi moderne, după modelul întreprinderilor din străinătate, cu cale ferată proprie de 2 Km, și cu locuințe pentru funcționari. Are filiale în întreaga țară. Uzinele fabrică piele de talpă, diferite piei fine, ghete, și curele pentru mașini.

Lângă uzinele Dermata, spre stânga se află uzinele „Energia“, fabrica de mașini electrice.

La sfârșitul CĂII CHINTĂULUI se află fabricile de cărămizi, cari au o capacitate de producție anuală de 8,000.000 de cărămizi și 2,000.000 de țigle. În partea stânga, pe Calea Chintăului se află fabrica de porțelanuri „Iris“, care prin instalațiunile sale moderne este singura fabrică mai importantă din țară în acest gen.

Mai spre interiorul orașului se află Turnătoria de fier și fabrica de mașini, care este uzina metalurgică cea mai mare din Cluj.

Aici se fabrică diferite mașini, țevi de apeduct și canalizare, cazane și marfe de fier. Numărul angajaților din această uzină trece peste 400, iar capacitatea anuală de producție este de 100 de vagoane.

În dosul Gării, în STRADA GH. ENESCU (5—7) se află fabrica de chibrituri, iar în STRADA BACIU No. 4 Atelierele C. F. R. și depoul de locomotive.

Atelierele C. F. R. sunt unele dintre atelierele de reparație de locomotive și vagoane cele mai însemnate din țară, având uzină electrică proprie, care luminează și Gara. Atelierul cel mai nou de reparație, satisface și cerințele cele mai gingașe. Numărul angajaților trece peste 2000.

III.

Excursiuni în jurul Clujului.

(Anexată o hartă turistică.)

1—2. Fânețele Clujului.

Fânețele ce se întind pe dealurile dintre satele Apahida, Jucul de Jos, Răscruci, Chinteni și Popești, sunt locurile preferate de botaniști pentru excursii. La începutul lunii Iunie aceste fânețe au aspectul unui covor de flori, având culorile cele mai variate și frumoase. Acest ținut este mai frumos înainte de masă, când toate florile au petalele desfăcute. Excursia se poate face și pornind de sub dealul Sf. Gheorghe sau pe calea Chintăului.

3. „Fântâna Hirschler“ — Dealul „Stella“ — Dealul „Lomb“.

Din calea Dragoș-Vodă, drumul spre vestita fântână „Hirschler“ trece pe lângă băile Nădășelului și viile Breaza. Dela fântâna Hirschler, care se află pe teritoriul institutului Marianum, ne urcăm pe dealul Stella și pe dealul Lomb, de unde se poate înapoia la Cluj pe mai multe căi.

4. Hoia — Dealul Vulturului — Carierele din Baci.

Mergând pe calea Grigorescu, la capătul căreia se găsește Tăietura Turcului, excursionistul ajunge pe coasta dealului Hoia. Trecând peste Parcul Etnografic se poate ajunge într-o jumătate de oră pe dealul Vulturului, de unde priveliștea este admirabilă. De aici Carierele Baciului se găsesc la o depărtare tot de o jumătate de oră. Intoarcerea dela aceste cariere se poate face și prin satul Cordoș.

5. „Dealul Sfântului Pavel“ — Florești.

Din capătul căii Donat ne putem sui pe piscul dealului Hoia, de unde putem trece pe dealul Sf. Pavel, Caniamal

și apoi pe dealul de 617 m. din fața Floreștilor, care e format întregime din fosile de melci. Intoarcerea la Cluj se poate face și pe șoseaua națională.

6. *Florești — Dealul „Cetatea“.*

Cel care dorește să facă o excursie la Dealul „Cetatea“ de lângă Florești, va trebui să meargă pe șoseaua națională ce leagă acest sat cu Clujul, trecând pe lângă monumentul lui Rákóczy și uzinele de apeduct; apoi trebuie să treacă peste valea Bocior și ajunge la Cetate. Depe acest deal priveliștea e minunată. Reîntoarcerea se face prin Florești.

7. *„Fântâna Sfântului Ioan“ — Valea Plecica.*

Pentru a ajunge la „Fântâna Sfântului Ioan“ excursionistul poate să pornească sau din strada Câmpului sau din strada Lingurarilor, apoi va trebui să-și continue drumul în sus pe valea Plecica. Lângă această fântână s'a zidit de curând și o casă de adăpost. Intoarcerea la Cluj se poate face pe lângă izvorul Elisabeta și muntele Galișer, dar excursia se poate și prelungi dela Fântâna Sf. Ioan, mergând spre Sud, sau la casa de adăpost din Făget, sau la Peana.

8. *Casa de adăpost „S. C. A.“ — Gruiu.*

Mergând pe drumul ce se desprinde din partea dreapta a șoselei naționale Cluj—Turda, trecem pe lângă Coasta cea Mare și ajungem la casa de adăpost din Făget. Tot aici putem ajunge și pe drumul ce se continuă din strada Marinescu. Casa de adăpost din Făget este locul de întâlnire al turiștilor. Dela această casă de adăpost putem să ne ducem la izvorul depe coasta dealului Gruiu, unde este un loc foarte bun pentru odihnire. Depe vârful Gruiu se poate vedea tot Clujul. Ne putem întoarce la Cluj mergând pe drumul înconjurat cu arbori, depe dealul dintre valea Plecica și valea Popii, ajungând în str. Câmpului.

9. *„Fântâna Bilașcu“ — Drumul spre Selicea.*

Locul cel mai căutat de turiști în Făget, este „Fântâna Bilașcu“. Această fântână este un izvor prins într'un bloc

de piatră de cătră Turing Clubul Român. Numele de „Fântâna Bilașcu“ a fost dat în amintirea Doctorului Gheorghe Bilașcu, fiindcă acest izvor era locul preferat pentru excursii de marele medic. Se poate înapoia la Cluj și pe drumul Sălicei, pe care avem multe priveliște frumoase pe valea Someșului.

10. Peana — Măgura — Valea Rece — Valea Gorboului.

Luând direcția sud-estică dela casa de adăpost din Făget, turistul poate să meargă pe piscul Făgetului spre dealurile ce desparte valea Arieșului de valea Someșului. Depe acest dealuri se pot vedea și Cheile Turzii. Drumul trece pe lângă dealul Peana, înalt de 833 m. și pe lângă dealul Măgura, înalt de 835 m., cari sunt locurile cele mai înalte pentru excursii, din apropierea Clujului. Turistul se poate reîntoarce la Cluj mergând pe Valea Rece și valea Gorboului, de unde va ajunge la dealul Calvariei din Mănăstur.

11. Feleacul — Aiton — Cioltul Mare — Gheorgheni Becaș.

Punctul cel mai ridicat al șoselei naționale Cluj—Turda, este la Feleac, de unde priveliștea e admirabilă. Când timpul este frumos, privirea poate să străbată spre Nord-Est până în Carpații Orientali. Spre Sud-Est se poate merg în comuna Aiton, trecând pe drumul ce străbate pădurea dintre satele Vâlcele, Rediu și Gheorgheni. După Aiton ajungem la vârful dealurilor Cioltul Mare și Mic. Pe coastele acestor munți s'au format movile în urma alunecărilor de straturi. Reîntoarcerea la Cluj se face prin Gheorgheni, peste Becaș și lângă biserica Alverna.

12. Băile Someșeni.

La băile Someșeni, în timpul verii, autobusele poartă dela Cluj excursioniștii, dar drumul până la băi se poate face cu ușurință și pe jos, mergând pe șoseaua națională. Cel care dorește să mărească excursia, poate să se ducă mai întâiu pe vârful dealului Soporul Mare. Depe acest vârf se poate înapoia la băi luând o direcție nordică.

BIBLIOTECĂ

VIZITAȚI
EXPOZIȚIA PERMANENTĂ
Uzinelor Electrice Cluj S. A.

*în Regie mixtă str. Memorandului 13.
unde Vi se demonstrează aparatele
electrice dându-Vă orice deslușire.*

Depozit bine asortat de aparate electrice și industri-
ale, material de instalațiune și becuri electrice etc.

Turnătorie de Fier și Fabrică de Mașini
Kolozsvári vasöntöde és gépgyár r. t.

Tuburi din fontă pt. apa-
duct și canalizare, fonte
comerciale, transmisiuni
și părți de mașini.

Öntött vízvezeték és csa-
tornázási csövek, trans-
missiós berendezések, gép-
alkatrészek és kereske-
delmi öntvények.

Tel. : 198 **Str. Chintăului 18.** Tel. : 198

Ver 3